

פרשת בשלח

(ע"פ הרב מרדכי קמנצקי)

הים התפצל. האויב טבע. ועכשיו התחילו הבעיות. האומה שאך השתחררה, נתקעה במדבר לוחט, ועמדה בפני נוף אינסופי של אי וודאויות. מנהלי העבודה כבר לא ענו לזעקתם - הקב"ה, כן. הוא ענה להם בהגנה ובמחסה בכל רמה. אבל בני ישראל עדיין לא היו מרוצים. הם היו רעבים. "מִי יִתֵּן מִוֶּתְנוּ בְּיַד ה' בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בְּשָׂבְתָנוּ עַל סִיר הַבָּשָׂר בְּאֶקְלָנוּ לֶחֶם לְשֹׁבְעַ, כִּי הוֹצֵאתֶם אֶתָנוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעַב" (שמות, ט"ז, ג).

הקב"ה הגיב במתנה נעלה, ניסית ביותר וגם אפופת מסתורין. מזון ירד מן השמים, אבל הדבר עורר את סקרנות העם. הדבר המוזר, מכוסה בטל, בהחלט השביע את רעבונם, אבל הם לא ידעו בדיוק על מה מדובר. "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מֶן הוּא? כִּי לֹא יָדְעוּ מֶה הוּא" (שמות, ט"ז, ט"ו). המפרשים מסבירים שהמילה מֶן, היא צורה עברית-מצרית של המילה "מה?"

בהתחלה, התורה רק מתארת את התכונות הגשמיות של המן: "וַהֲנִיָּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר, דֶּק מִחֶסֶפֶס, דֶּק כְּפָפָר עַל הָאֶרֶץ". התורה ממשיכה לספר, שהמן לא ירד ביום השבת. ביום שישי ירדה מנה כפולה - המנה הנוספת הייתה מיוחדת לשבת. בהתייחס למנה של שבת, התורה אומרת, "וַיִּקְרְאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מֶן ... וַטַּעְמוֹ כְּצַפִּיחַת בְּדָבָשׁ". אולם, מאוחר יותר, מתארת התורה את טעם המן בצורה שונה: "וַהֲנִיָּה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֶן" (במדבר, י"א, ח). מדוע ממתינה התורה עד השבת כדי לתאר את טעם המן? וכן, מתי היה טעם המן מתוק, ומתי טעמו היה כטעם בצק שומני?

שאלה אחרת: לפני השבת שאלו האנשים "מֶן הוּא?" (מה הוא). בשבת, הם נתנו שם למזון הניסי: "וַיִּקְרְאוּ בֵּית יִשְ�רָאֵל אֶת שְׁמוֹ מֶן". מדוע חיכו בני ישראל עד השבת כדי לתאר את המאכל הניסי בתואר רשמי "מן", המזון ה"מה?".

בעיירה לומז'ה הייתה חבורה חוטבי עצים שאנשי העיר שכרו כדי לכרות עצים לחימום. הפועלים החזקים הניפו את גרזניהם ופגעו בעצים, ותוך כדי ההכאה, הם צרחו זעקה "הה". העיתוי היה חייב להיות מושלם. אילו הזעקה "הה" נשמעה חלקיק שניה מוקדם מדי, או מאוחר מדי אחרי שהלהב היכה בעץ, היא הייתה ללא תועלת, ולא הייתה עוזרת כלל לכורתי העצים.

כל שנה, זליג המשוגע, שפעם היה איש עסקים מוצלח ואבד את שכלו במות בתו הצעירה, ליווה את כורתי העצים במשימתם. הוא היה עומד מאחור, ובדיוק כשהגרזן היכה בעץ, גם הוא זעק בכל כוחו "הה!"

כשהגיע זמן תשלום המשכורות, זליג המבולבל גם הוא עמד בתור. "מגיע לי כמה מטבעות כסף" הוא טען. "סוף כל סוף ללא צווחתי, הייתה הכריתה פחות אפקטיבית!"

העניין הובא לפני הרב הראשי של לומז'ה שהסתכל על חמשת כורתי העצים, ואחר כך על "המשיגענר". "תקשיב היטב, זליג" אמר הרב. הוא לקח עשר מטבעות בידו, וקשקש אותן בקולניות. נשמע צלצול רעשני. ואז נתן הרב שתי מטבעות כסף לכל כורת. הוא פנה לזליג וחיך. "האנשים אשר תרמו את העבודה, מקבלים את המטבעות, וזליג, אתה, שנתת את הקול, מקבל את צליל המטבעות!"

הקב"ה, בחכמתו האין סופית, פתח את השיעורים שלנו, דרך מזוננו היומי. הגמרא קובעת שהטעם של המן היה קשור בקשר בלתי נפרד עם המחשבות של הטעם. אם חשב על סטייק, אז טעם המן היה טעם של סטייק. אם חשב על ג'חנון, הטעם היה זה של ג'חנון. שאלו פעם את החפץ חיים "מה קרה אם לא חשבת על דבר?" הוא ענה, ברצינות: "אם לא חשבת על כלום, אז לא טעמת כלום!"

במשך השבוע, ליהודים היה מן, אבל הם לא קלטו את הפוטנציאל הגדול שבו. המלבי"ם מסביר שזאת הסיבה שטעם המן היה רק זה של עיסה שומנית. אבל בשבת, יום מלא רגיעה נעימה, מחשבות קדושות ממלאות את רוחה של האומה. והמחשבות המתוקות האלה מייצרות טעמים מתוקים!

הגמרא גם אומרת שלילדים קטנים, טעם המן היה זה של עיסה, אבל לתלמידי חכמים, הטעם היה זה של דבש. כי, כשחושבים על דבש, הטעם הוא דבש. כשחושבים באדישות, הטעם שלו משעמם.

יתכן שביום השבת, עם ישראל הבין את השיעור החשוב של החיים. אסור לנו להתייחס לשאלות שאנו עומדים בפניהן, כמסתוריות לעולם. אין אנו יכולים לעמוד לפני הבלתי נודע עם השאלה, "מה זה?" במקום זה, אנחנו יכולים להגדיר את גורלנו ולאתגר את האי-ודאויות שלנו. "זה הוא זה!" מה שאתה מכניס בו, זהו בדיוק מה שאתה מוציא ממנו! החיים מציגים לפנינו מספר רב של הזדמנויות. אנחנו יכולים לגשת לרגעים האלה במחשבות נשגבות, ולראות, להריח, ולטעום את מתיקותו. או שאנחנו לא יכולים לראות דבר, ולטעום דבר. אנחנו יכולים לחטוב קשה, ולאסוף את הרווחים, או לא להפסיק להתלונן וליהנות רק מההדים של ריקנותנו.